

и коммуникативных заданий в соответствии с каждым этапом обучения. Представлены результаты апробации предложенных видов работы, которые подтвердили их эффективность в ходе экспериментального обучения.

Ключевые слова: устный англоязычный экономический дискурс, дискурсивная компетенция, студенты экономических специальностей.

Svitlana Bodnar,
*PhD (Candidate of Pedagogical Sciences), professor, Department of Foreign Languages,
Odessa Institute of Finance of Ukrainian State University of Finance and International Trade,
6, 25 Chapaivskoi dyvisii Str., Odesa, Ukraine*

TEACHING ORAL ENGLISH ECONOMIC DISCOURSE TO FUTURE MANAGERS

The article deals with the problem of teaching oral English economic discourse to future managers. The notions of “discourse”, “business discourse”, “economic discourse” have been under study. As to our definition, economic discourse is considered as a kind of business communication which takes place in the economic sphere with colleagues, partners, clients, customers, executives; helps to solve economic problems, to find the ways of settling and overcoming crises, to work out the strategies of enterprises development, to solve production issues, to make decisions, to influence the final results of the negotiations, meetings, business talks; takes into consideration cultural factors of economic sector; and in the process of which discourse competence is being developed. In the paper oral economic discourse which includes business meetings, conferences, negotiations, briefings, formal presentations, job interviews, economic forums, congresses, business telephoning has been under thorough consideration. The linguistic characteristics (lexical, grammatical, stylistic) of oral English economic discourse have been investigated. The sociocultural peculiarities of oral English language economic discourse have been singled out, sociocultural norms of English business communication have been analyzed. The types of work performed when teaching oral English economic discourse oriented at communicative and discursive skills development in future managers have been offered. It involves such points as: authentic material selection, teaching stages development (linguo-preparatory aimed at acquiring knowledge of English economic discourse, language skills formation, linguistic skills development; reproductive and communicative aimed at forming receptive and reproductive discursive skills of students majoring in economics; professional and discursive aimed at developing and improving productive professional and discursive skills of students majoring in economics), working out exercises and communicative tasks corresponding to the defined stages. The results of the suggested types of work approbation proved their efficiency.

Keywords: oral English economic discourse, discursive competence, students majoring in economics and business.

Рецензент: доктор педагогічних наук, професор Є. А. Іванченко

Подано до редакції 15.05.2015

УДК 378.03:34

Зоряна Юрїївна Височан,
*аспірант кафедри математичних та природничих дисциплін початкової освіти,
Педагогічний інститут Прикарпатського національного університету імені В. Стефаника,
вул. С. Бандери, 1, м. Івано-Франківськ, Україна*

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЯК ОЗНАКИ ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ПРАВА

У статті на основі аналізу наукових праць розглядається сутність поняття «комунікативна компетентність». Встановлено, що комунікативна компетентність є однією із складових професійної культури майбутніх фахівців права. Подано порівняльний аналіз понять «компетентність» і «компетенція». Досліджено основні складові комунікативної компетентності майбутніх фахівців права.

Ключові слова: комунікативна компетентність, компетенція, майбутні фахівці права, професійна культура, комунікативна культура майбутніх фахівців права.

Постановка проблеми. В умовах інтеграції України в європейський комунікаційний і освітній простір зростають вимоги суспільства до професії юриста, відтак і до професійної підготовки фахівців у галузі юриспруденції, в тому числі до формування

комунікативної компетентності як однієї з найважливіших ознак їх професіоналізму. Основним завданням сучасної вищої школи є забезпечення якості професійної підготовки фахівців, які володіють професійною компетентністю. Важливою складовою профе-

сійної компетентності фахівця є комунікативна компетентність, яка створює соціально-психологічну основу взаємодії і сприяє інтенсивному включенню особистості у виробничу діяльність, забезпечуючи її якісний результат. Посилення вимог щодо компетентності майбутніх фахівців права обумовлює перегляд змісту навчання, впровадження ефективних педагогічних технологій, форм та методів навчання. Тому проблема компетентності, зокрема, комунікативної, останнім часом належить до числа актуальних проблем.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Уведення в професійну освіту (окрім знань, умінь та навичок) нових освітніх конструктів – компетентностей, компетенцій і ключових кваліфікацій науково обґрунтували вчені країн Європейського Союзу в середині 80-х років минулого століття – Д. Мартенс, Б. Оскарссон, А. Шелтон, Р. Бадер, Саймон Шо та ін. [2].

Дослідженням комунікативної компетентності як умови ефективності спілкування займалися такі вітчизняні та російські науковці, як О. Бодальов, В. Захаров, М. Заброцький, Г. Костюк, Л. Петровська, С. Петрушин та ін. Поняття комунікативної компетентності в різних професійних контекстах розглядається в дослідженнях Ю. Ємельянова, С. Герасименко, Г. Данченко, Л. Кайдалової, С. Максименка, В. Черевко, Б. Шапіро та ін.

Аналіз праць, присвячених дослідженню комунікативної компетентності майбутніх фахівців права і шляхів її формування, свідчить про складність, багатоаспектність та недостатню дослідженість цього поняття.

Мета статті полягає в тому, щоб на основі аналізу наукових праць та досліджень з'ясувати значення комунікативної компетентності у формуванні професійної культури майбутніх фахівців права.

Виклад основного матеріалу. Комунікативна компетентність розглядається як сукупність знань про спілкування в різноманітних умовах та з різними комунікантами, а також умінь їх ефективного застосування у конкретному спілкуванні в ролі адресанта й адресата. Сформованість цієї якості у майбутніх фахівців права передбачає володіння мовленнєвими уміньми й навичками, необхідними для спілкування, сукупність знань про норми й правила ведення комунікації [1, с. 50].

Енциклопедичний словник тлумачить компетентність як «коло» питань, в яких людина добре «розуміється» [4, с. 230] і включає сукупність новоутворень, знань і умінь (вміння аналізувати, передбачати наслідки професійної діяльності, використовувати інформацію тощо), системи цінностей та відносин, що сприяють створенню ціннісно-смыслових, поведінкових, мотиваційних, емоційно-вольових результатів діяльності особистості.

Українські вчені по-різному визначають поняття компетентності. На думку М. Холодної, компетентність – це особливий тип організації предметно-

специфічних знань, що дозволяють приймати ефективні рішення у відповідній галузі діяльності. І. Родігіна вважає, що компетентність – це не специфічні предметні вміння та навички, навіть не абстрактні загальнопредметні мисленнєві дії чи логічні операції, а конкретні життєві, необхідні людині будь-якої професії, віку, сімейного стану – взагалі будь-якій людині.

Поряд із поняттям «компетентність» використовується поняття «компетенція». С. Холліфорд під компетенцією розуміє здатність, необхідну для вирішення завдань та отримання необхідних результатів діяльності; Е. Зеєр – діяльнісні знання, вміння, навички, досвід, тобто інтеграцію в єдине ціле засвоєних людиною окремих дій, способів і прийомів розв'язування завдань. Саме особистісні компетенції дають можливість досягти успішності у професійній діяльності. Відсутність у фахівця розвинених належним чином власне особистісних компетенцій (комунікативність, презентабельність, толерантність, гнучкість тощо) значно знижує рівень результативності та ефективності професійної діяльності. Професійна комунікативна компетентність передбачає, насамперед, наявність професійних знань, а також загальної гуманітарної культури людини, її вміння орієнтуватись в навколишньому світі, вміння і навичок спілкування [2, с. 48].

Формування професійної комунікативної компетентності передбачає:

- глибокі професійні знання і оволодіння понятійно-категоріальним апаратом певної професійної сфери та відповідною системою термінів;
- уміле професійне використання мовних стилів і жанрів відповідно до місця, часу, обставин, статусно-рольових характеристик партнера (партнерів);
- знання етикетних мовних формул і вміння ними користуватися у професійному спілкуванні;
- уміння знаходити, вибирати, сприймати, аналізувати та використовувати інформацію профільного спрямування;
- володіння інтерактивним спілкуванням, характерною ознакою якого є необхідність миттєвої відповідної реакції на повідомлення чи інформацію, що знаходиться в контексті попередніх повідомлень;
- володіння основами риторичних знань і вміння;
- уміння оцінювати комунікативну ситуацію швидко і на високому професійному рівні приймати рішення та планувати комунікативні дії.

Серед складових комунікативної компетентності майбутнього фахівця права вчені називають володіння сучасними цифровими, інформаційними технологіями, мовну і риторичну компетенції, здатність правильно організувати спілкування, уміння переконувати людей, впливати на них словом [2, с. 50].

Володіння мистецтвом діалогічного спілкування в наш час необхідне в усіх сферах суспільних відносин, оскільки діалог є основою людського взаєморозуміння; його роль в роботі майбутніх фахівців права постійно зростає, адже в умовах правової держави

особливого значення набуває вміння вести конструктивний діалог, який допомагає демократичному розв'язанню проблем, уникненню протистояння та протидії сил [6].

У комунікативному процесі діє індивід, наділений певними характеристиками, – комунікативна особистість, яка, на думку запорізького журналістикознавця В. Буряка, є суб'єктом, «узятим із боку його здібностей до вироблення, використання й ретрансляції комунікативних кодів, що забезпечують взаємодію між людьми». За версією вченого параметри комунікативної особистості можна розподілити на три групи: 1) мотиваційні, 2) когнітивні, 3) функціональні, що визначаються особистістю різними засобами комунікації для вираження різнохарактерної інформації; уміння вибирати, поєднувати й варіювати різними засобами комунікації в процесі комунікативних актів залежно від умов, що змінюються; володіння прийомами побудови дискурсу у відповідності з обраним комунікативним кодом і пануючими в даному суспільстві нормами та правилами спілкування [3, с. 26].

Сучасний швидкий темп змін у сфері правопорядку впливає на характер діяльності фахівця, який повинен мати такі знання за змістом, глибиною, всебічністю, котрі б задовольняли потреби сучасних правових відносин. Важливе значення мають спеціалізовані юридичні знання, а також уміння та навички їх практично застосовувати. Спеціалізована підготовка має

прикладне значення і тому, що чим вище рівень такої підготовки, тим більш результативною буде практика юриста [5, с. 319].

Другу групу становлять вимоги щодо рівня соціальної адаптованості, професійно-комунікативної компетентності та культури майбутнього фахівця права. Сукупність елементів цієї групи можна назвати соціокультурною характеристикою фахівця. Змістовно така характеристика відображає соціальну поведінку юриста у суспільстві, колективі, взаємодії із суб'єктами правових відносин на моральному, етичному та раціонально-професійному рівнях, уміння налагоджувати стосунки, рівень сформованості комунікативної свідомості, настанов, навичок та вмінь адаптуватися у спілкуванні тощо.

Характеристики, віднесені до другої групи професійних вимог, що ставляться до майбутніх юристів, мають не другорядне значення, а часто і переважають у процесі прийняття фахівців на роботу. Такий стан обумовлений двома основними чинниками: змістом загальної юридичної освіти та сучасним станом суспільних відносин. З одного боку, вищі юридичні навчальні заклади надають фундаментальну юридичну освіту, яка засвоюється якісно по-різному кожним студентом. І навіть найкращі студенти після зарахування на роботу обов'язково вдосконалюватимуть свої знання та опануватимуть безпосередню спеціалізацію. З другого боку, соціальні відносини у суспільстві стають все більш напруженими, люди складно знаходять спільну мову на-

віть у простих суперечливих ситуаціях; конфліктні ж ситуації можуть призвести до непоправних наслідків. Отже, юристи, які мають соціально позитивний баланс, морально врівноважені, комунікативно компетентні тощо набувають більшого значення в ситуаціях професійної співпраці з людьми [6, с. 20].

Юристи мають особливі об'єкти професійної діяльності. З одного боку, це знакова система – вони діють на основі закону; з іншого боку, це людина, а тому фахівцям необхідні ще й певні комунікативні здібності для встановлення стосунків із нею, розвитку вмінь переконувати, враховуючи її індивідуально-психологічні особливості.

Особливості професійно-комунікативної діяльності юристів полягають у тому, що вони постійно беруть участь у різних видах ділового (фахового) спілкування. Їм постійно доводиться вступати в контакти з різними посадовими особами, з керівниками місцевих органів влади, з представниками підприємств, установ. Тому, говорячи про професійне спілкування юриста, необхідно враховувати не тільки його процесуальні (допит, очна ставка і т. ін.), але і непроцесуальні форми, в основі яких лежать прийняті в суспільстві, в тому чи іншому соціальному середовищі правила мовної поведінки, стійкі етикетні формули звернення, що відображають зовнішні прояви ставлення будь-якої людини до оточуючих, до різних соціальних цінностей. У контексті подібних випадків спілкування слід говорити про непроцесуальне професійно-правове спілкування юриста [9, с. 106].

Процес формування професійної свідомості та культури юристів відбувається в певному соціальному середовищі, яке так чи інакше здійснює свій вплив на всі процеси, що відбуваються в ньому. Соціальне середовище за своєю структурою дуже складне явище, в якому крім суб'єктів слід розрізняти засоби, форми, методи, принципи діяльності, причинні зв'язки тощо. Тому доцільним буде розглянути названі фактори з точки зору їх суб'єктивного та об'єктивного впливу.

Серед факторів суб'єктивного порядку слід назвати правове виховання, яке здійснюється у різноманітних формах і має на меті безпосереднє втручання в духовний світ особи, внесення корективів в її світоглядні позиції. Характерною ознакою суб'єктивного фактору слід назвати безпосередність та цілеспрямованість впливу. Нагадаємо, що формами правового виховання можуть бути: правова агітація, пропаганда, правове навчання, юридична практика, самовиховання та самоосвіта. На практиці ці форми реалізуються у функціонуванні системи юридичної освіти, проведенні науково-практичних семінарів, конференцій, організації стажування, підвищенні кваліфікації. До суб'єктивного фактору слід також віднести умови сімейних відносин та відносин, що склалися в робочому колективі та характеризують моральний мікроклімат колективу.

Серед факторів об'єктивного походження знаходяться економічний та політичний устрій, правова система суспільства, домінуючі в суспільстві політико-правові ідеали, результати роботи юридичних установ

тощо. І об'єктивні, і суб'єктивні фактори є за своєю суттю невід'ємними, вони тісно взаємодіють та доповнюють один одного [4, с. 35].

Висока якість соціальної обстановки, ефективність правового регулювання, належний стан законності в суспільстві створюють надійну основу для здійснення ефективного впливу на свідомість представників юридичної професії. При цьому, високий рівень їхньої професійної свідомості і культури обумовлює ефективність функціонування права, стабільність правопорядку, стабільність у багатьох сферах соціального життя.

Слід зазначити, що якості та здібності комунікативної компетентності не є природними, їх формування мусить бути свідомим, цілеспрямованим, обумовленим професійними потребами. На відміну від юридичних знань, які постійно здобуватимуться і вдосконалюватимуться фахівцем у практичній діяльності, знання щодо норм соціальної (в тому числі професійної) поведінки і комунікативні знання та здібності повинні набуватися протягом навчання, оскільки часу та можливостей для засвоєння цього в процесі виконання службових обов'язків не передбачається. Таким чином, формування та виховання комунікативної компетентності є завданням вищого навчального закладу [9, с. 103].

Комунікативна культура майбутнього юриста являє собою властивість особистості, що інтегрує комунікативні знання, цінності, досвід, реалізація яких дозволяє досягати взаєморозуміння між суб'єктами правоохоронної діяльності й вирізняє наступні компоненти: культура почуттів, культура мислення, культура мовлення і культура здоров'я. Комунікативна культура є основою цілісної професійної культури юристів.

Найбільш загальними параметрами комунікативної культури та високої успішності розуміння тексту є аналітичне мислення, чіткість, продуманість дій, послідовність переходів від одного етапу до іншого; креативність, дивергентність мислення, незалежність у судженнях, мотивація самоактуалізації; уява, вразливість, мрійливість; саморегуляція, спокійне обмірковування своїх дій, уміння прогнозувати події; емоційність, чутливість до оточуючого середовища; знакове мислення, перетворення інформації за допомогою умовиводів.

Важливими показниками сформованості комунікативної культури юристів є впевненість щодо власної життєвої позиції, пріоритетне значення комунікативної, а також статусної, екзистенційної категорій як суттєвих життєвих смислів. Також показовим є той факт, що розвиненість техніки спілкування у юристів не завжди сприяє їх розумінню іншими.

Цілісна система соціально-психологічних засобів формування комунікативних умінь, сприяє оформленню професійної ідентичності майбутніх юристів, психологічної готовності до професійної комунікативної діяльності, а також розвитку комунікативних умінь, ціннісного ставлення до власної професії, людей, світу у майбутніх юристів, що в цілому створює умови для становлення усталеного змістового орієн-

тування особистості на професійну юридичну культуру [10].

Очевидним стає, що комунікативна культура правників є соціальним феноменом у найширшому розумінні. У комунікативному процесі, як процесі обміну цінностями, визначаються статуси і речей, і суб'єктів комунікації. Так стає явним зв'язок таких понять як «мова», «комунікація», «соціум», «адаптація суб'єкта». Відповідно, постають високі вимоги до комунікативної культури студентів юридичних навчальних закладів як вагомої передумови їх професійної компетентності. Власне сформована комунікативна культура юриста уможливує подальше професійне зростання та самореалізацію спеціаліста, професійна діяльність якого потребує постійної взаємодії в сфері: «людина-людина». Майбутні юристи мають бути готові до різнобічних ділових контактів, ґрунтуючись на принципах взаємоповаги, підтримки, справедливості й об'єктивності. Таким чином, важливим завданням професійної освіти є пошук ефективних засобів формування комунікативної культури у майбутніх юристів. Варто зауважити, що саме високий рівень розвитку комунікативної культури фахівця-юриста забезпечує успішність виконання професійних обов'язків, своєчасного вирішення поточних завдань [8, с. 284].

Професійна культура юриста формується поетапно. Насамперед – на етапі усвідомлення юристом свого призначення, коли відбувається певна адаптація, ознайомлення зі службовими та функціональними обов'язками та специфікою роботи юридичної установи. Це фактично перші службові дії під контролем наставника.

Етап формування юриста як професіонала характеризується повною самостійністю у службовій діяльності, набуттям окремих навичок, виробленням власного стилю і культури праці та ін. Етап досягнення вершин майстерності, становлення юриста як професіонала настає після багатьох років (для кожного індивідуально) праці або взагалі не настає.

Зазначені етапи формування професійної культури впливають на професійну мораль юриста, основу якої становлять регулювання службових взаємин, допомога у здійсненні правильного вибору під час виконання службових обов'язків, оптимальній реалізації прийнятого рішення у практичній діяльності.

Професійна культура як властивість юриста визначається його певним правовим статусом. Наявність юридичних спеціалізацій породжує специфіку професійних властивостей. Характерною особливістю професійної культури є ієрархія. Адже для кожної професії створюється власна ієрархія не культур, а елементів певних видів культур, де на першому місці перебуває духовна, в тому числі й відносна духовна культура. Така необхідність зумовлюється конкретною спеціалізацією, зокрема юриста. Тому на високий ступінь може бути поставлена навіть технічна, космічна, екологічна чи інші культури залежно від місця праці юриста та його функціональних обов'язків.

Висновки. З огляду на значущість комунікативної діяльності в професії юристів, система юридичної освіти має всі можливості забезпечити умови для теоретичного і практичного засвоєння та формування комунікативної компетентності своїх випускників. Аналізуючи наукові праці дослідників ми дійшли висновку, що комунікативна компетентність є важливою складовою професійної культури майбутніх юристів. Індивідуально-особистісні якості, соціально-культурний та історичний досвід сприяють формуванню вмінь і навичок професійного спілкування

ЛІТЕРАТУРА

1. Берков В. Ф. Культура діалога : Учеб. пособие / В. Ф. Берков, Я. С. Яскевич. – Мн. : Новое знание, 2002. – 152 с.
2. Барановська Л. В., Саражинська І. А. Формування професійно-мовленнєвої компетенції майбутніх фахівців законоохоронної сфери / Л. В. Барановська, І. А. Саражинська // Мовні концептуальні проблеми української лінгвістики : Збірник наукових праць. – К.: Вид-во КНУ ім. Тараса Шевченка, 2008. – випуск 24. – Ч. 1. – С. 45-50.
3. Білоножко А. В. Соціально-психологічні чинники становлення комунікативної культури майбутнього юриста в процесі професійної підготовки : автореф. дис. канд. психол. наук: спец. 19.00.05 / А. В. Білоножко. – К.: Інститут психології ім. Г. С. Костюка АПН України, 2008. – 27 с.
4. Волкова Н. П. Професійно-педагогічна комунікація : теорія, технологія, практика : монографія / Н. П. Волкова. – Донецьк : Вид-во ДНУ, 2005. – 304 с.
5. Ценко М. Б. Формування комунікативної компетентності майбутніх юристів / М. Б. Ценко // Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». Серія : Філософія, філософія права, політологія, соціологія / редкол.: А. П. Гетьман та ін. – Харків : Право, 2014. – № 4 (23). – 360 с.

REFERENCES

1. Berkova, V. F., Yaskevich, Ya. S. (2002). *Kultura dialoga [Culture of dialogue]*. Minsk : Novoye Knowledge [in Russian].
2. Baranovska, L. V., Sarazhynska, I. A. (2008). Formuvannia profesiino-movlennievoi kompetentsii maibutnikh fakhivtsiv zakonookhoronnoi sfery [The formation of professionally speech competence]. *Movni kontseptualni problemy ukrainiskoi lnhvistyky – Linguistic conceptual problems of Ukrainian linguistics: Collection of scientific papers*, 24 (Part 1), 45-50. Kyiv: Izdatelstvo KNU im. Tarasa Shevchenko [in Ukrainian].
3. Bilozhko, A. V. (2008). *Sotsialno-psykholohichni chynnyky stanovlennia komunikativnoi kultury maibutnoho yurysta v protsesi profesiinoy pidhotovky [Social and psychological factors of forming future lawyers' communicative culture formation in training process]. Extended abstract of candidate's thesis*. Kyiv: Instytut psykholohii im. H. S. Kostiuca APN Ukrainy [in Ukrainian].

майбутнього фахівця права. Професійна комунікативна компетентність особистості є показником сформованості системи професійних знань, комунікативних умінь і навичок, ціннісних орієнтацій, загальної гуманітарної культури, інтегральних показників культури мовлення, необхідних для якісної професійної діяльності. Слід зазначити, що специфіка професійної комунікативної взаємодії майбутніх юристів зумовлена сформованою готовністю до використання набутих у ході навчання професійних знань.

6. Калінін В. О. Формування професійної компетентності майбутнього вчителя іноземної мови засобами діалогу культур: автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.04 . В. О. Калінін / Житомир. держ. ун-т ім. І. Франка. – Житомир, 2005. – 20 с.
7. Компетентність саморозвитку фахівця : педагогічні засади формування у вищій школі / [наук. ред., упорядк., авторство проф. Н. В. Кічук]. – Ізмаїл : ІДГУ, 2007. – 236 с.
8. Савіщенко В. М. Педагогічні умови формування професійно значущих якостей майбутнього юриста / В. М. Савіщенко // Педагогіка і психологія формування творчої особистості : проблеми і пошуки : зб. наук. пр. / [редкол. Т. І. Сущенко (голов. ред.) та ін]. – Запоріжжя, 2007. – Вип. 47. – С. 283–288.
9. Ситянін В. В. Практичні аспекти формування правової компетентності науково-педагогічних працівників вищої школи / В. В. Ситянін // Вісник післядипломної освіти. – К. : Університет менеджменту освіти АПН України, 2009. – Вип. 13. – С. 100–107.
10. Словник української мови / [ред. кол. Акад. АН УРСР І. К. Білодід (голова), канд. філол. наук А. А. Бурячок, Г. М. Гнатюк та ін.]. – К., 1970–1980. – Т. 1–11.

4. Volkova, N. P. (2005). *Profesiino-pedahohichna komunikatsiia: teoriia, tekhnolohiia, praktyka [Professional and teaching communication: theory, technology, practice]*. Donetsk: Izdatelstvo DNU [in Ukrainian].
5. Tsenko, M. B. (2014). Formuvannia komunikativnoi kompetentnosti maibutnikh yurystiv [Formation of future lawyers' communicative competence]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Yurydychna akademiia Ukrainy imeni Yaroslava Mudroho» – Bulletin of the National University "Law Academy of Ukraine named after Yaroslav the Wise"*, 4 (23). Kharkiv: Pravo [in Ukrainian].
6. Kalinin, V. A. (2005). Formuvannia profesiinoy kompetentnosti maibutnoho vchytelia inozemnoi movy zasobamy dialohu kultur [The formation of professional competence of future teachers of foreign languages through cultures dialogue]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Zhytomyr: Zhytomyrskyi derzhavnyi universytet imeni I. Franka [in Ukrainian].

7. Kichuk, N. V. (Eds.). (2007). *Kompetentnist samo-rozvytku fakhivtsia: pedahohichni zasady formuvannia u vyshchii shkoli* [Competency of specialist's self-development: pedagogical conditions of its formation at the university]. Izmail: IDHU [in Ukrainian].

8. Savishchenko, V. M. (2007). *Pedahohichni umovy formuvannia profesiino znachushchykh yakosti maibutnoho yurysta* [Pedagogical conditions of formation of professionally significant qualities of a future lawyer]. *Pedahohika i psykholohiia formuvannia tvorchoi osobystosti : problemy i poshuky – Pedagogy and psychology of creative personality*

formation: problems and solutions, 47, 283-288. (Vols. 47). T. I. Sushchenko (Ed.). Zaporizhzhia [in Ukrainian].

9. Sytianin V. (2009). *Praktychni aspekty formuvannia pravovoi kompetentnosti naukovo-pedahohichnykh pratsivnykiv vyshchoi shkoly* [Practical aspects of university teachers' legal competence formation]. *Visnyk pisliadyplomnoi osvity – Bulletin of Postgraduate Education*. (Vols. 13). (pp. 100-107). Kyiv: Universytet menedzhmentu osvity APN Ukrainy [in Ukrainian].

10. Buriachok, A. A., Hnatiuk, H. M. et al. (1970-1980). *Slovyk ukraïnskoi movy [Ukrainian dictionary]*. (Vols. 1-11). Kyiv [in Ukrainian].

Зоряна Юрьевна Высочан,

аспірант кафедри математических и естественнаучных дисциплин начального образования, Педагогический институт Прикарпатского национального университета имени В. Стефанюка, ул. С. Бандеры 1, г. Ивано-Франковск, Украина

ФОРМИРОВАНИЕ КОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ КАК ПРИЗНАКА ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КУЛЬТУРЫ БУДУЩИХ СПЕЦИАЛИСТОВ ПРАВА

Коммуникативная компетентность рассматривается как совокупность знаний об общении в различных условиях и с различными коммуникантами, а также умение их эффективно применять в конкретном общении в роли адресанта и адресата. Сформированность этого качества у будущих специалистов права предполагает владение речевыми умениями и навыками, необходимыми для общения, совокупность знаний о нормах и правилах ведения коммуникации. Коммуникативная культура будущего юриста представляет собой свойство личности, интегрирует коммуникативные знания, ценности, опыт, реализация которых позволяет достигать взаимопонимания между субъектами правоохранительной деятельности. Важным показателем сформированности коммуникативной культуры юристов является уверенность в своей позиции, приоритетное значение коммуникативной, а также статусной, экзистенциальной категорий как существенных жизненных смыслов. Профессиональная культура юриста формируется поэтапно. Прежде всего, на этапе осознания юристом своего назначения, когда происходит определенная адаптация, ознакомление со служебными и функциональными обязанностями и спецификой работы юридического учреждения. Это фактически первые служебные действия под контролем наставника. Этап формирования юриста как профессионала характеризуется полной самостоятельностью в служебной деятельности, приобретением отдельных навыков, выработкой собственного стиля и культуры труда и др. Профессиональная коммуникативная компетентность личности является показателем сформированности системы профессиональных знаний, коммуникативных умений и навыков, ценностных ориентаций, общей гуманитарной культуры, интегральных показателей культуры речи, необходимых для качественной профессиональной деятельности. Следует отметить, что специфика профессионального коммуникативного взаимодействия будущих юристов обусловлена сложившейся готовностью к использованию приобретенных в ходе обучения профессиональных знаний.

Ключевые слова: коммуникативная компетентность, компетенция, будущие специалисты права, профессиональная культура, коммуникативная культура будущих специалистов права.

Zoriana Vysochan,

postgraduate student, Department of Mathematics and Science of Primary Education, Pedagogical Institute of the Carpathian National University named after V. Stefanyk 1, Bandera Str., Ivano-Frankivsk, Ukraine

COMMUNICATIVE COMPETENCE FORMATION AS CHARACTERISTIC OF FUTURE LEGAL EXPERTS' PROFESSIONAL CULTURE

Communicative competence is considered as a complex of knowledge about communication under different conditions and with different communication partners, as well as the ability to use them efficiently when interacting as a speaker or a listener. The maturity of this property in future legal experts means that they have speech skills necessary for communication, as well as knowledge about rules of interaction. Future lawyer's communicative culture is a personality property, which integrates communicative knowledge, values and experience. Their implementation allows to reach mutual understanding between subjects of law enforcement activities. The important characteristics of lawyers' communicative culture maturity are self-righteousness, the priority significance of communicative, status and existential categories as essential vital senses. The professional culture of lawyers is forming in a staged manner. The first stage is the point of realizing the destination and mis-

sion by a lawyer, when an expert adapts and gets acquainted with his/her official duties and the specifics of legal institution's operation. These are specialists' first official acts under the control of a mentor. The stage of professional formation of a lawyer is characterized by full independency in employment activity, by obtaining certain skills, by forming own work culture and style, etc. The professional communicative competence of a personality is a factor of the maturity of professional knowledge system, communicative skills, value orientations, general humanitarian culture, integral indices of speech culture, which are necessary for efficient work. The specificity of professional communicative interaction of future lawyers is explained by their readiness to use the obtained professional knowledge in practice.

Keywords: communicative competence, competence, future lawyers, professional culture, communicative culture of future legal experts.

Рецензент: доктор педагогічних наук, професор Н. І. Луцан

Подано до редакції 14.05.2015
